

Waldemar Rozynekowski

Archiwalia dotyczące toruńskich jezuitów w Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej

Hereditas Monasteriorum 2, 498-499

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Waldemar ROZYNKOWSKI
Instytut Historii i Archiwistyki
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Archiwalia dotyczące toruńskich jezuitów w Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej*

Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej w Toruniu należy do grona młodszych archiwów na Pomorzu Nadwiślańskim. Zostało powołane do istnienia 24 VI 2001 r. przez ordynariusza diecezji toruńskiej ks. bpa Andrzeja Suskiego. Gromadzi spuścizną archiwalną z obszaru diecezji toruńskiej. Warto jednak nadmienić, że spuścizna ta odwołuje się przede wszystkim do dziejów diecezji chełmińskiej, która istniała od 1243 do 1992 r. Z jej południowego obszaru utworzono 25 III 1992 r. diecezję toruńską¹.

W zasobie archiwalnym toruńskiego archiwum znajdujemy zespół akt *Toruń Katedra*. Jest to bardzo bogata spuścizna, która pochodzi z archiwum parafii katedralnej św. św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty w Toruniu. Po wstępnym i, dodajmy, bardzo ogólnym uporządkowaniu, liczy ona 1120 sygnatur, a zgromadzone tam źródła obejmują okres od końca XV do połowy XX w.²

Przedmiotem naszego zainteresowania są akta związane z toruńskimi jezuitami. Ich obecność w archiwum parafii świętojańskiej jest zrozumiała. To właśnie do parafii św. św. Janów zostali oni sprowadzeni w 1596 r. i tuż przy świątyni parafialnej założyli swoje kolegium. Kres działalności jezuitów w Toruniu położyła kasata zakonu w 1773 r.³ Do tej pory w badaniach nad toruńskimi jezuitami odwoływano się przede wszystkim do zasobu przechowywanego w Archiwum Państwowym w Toruniu w grupie zespołów *Akta kościołów i parafii diecezji chełmińskiej*⁴. Do obiegu naukowego należy jednak wprowadzić także i to nowe archiwum, gdyż znajdziemy tam wiele cennych źródeł.

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 D. ZAGÓRSKI, K. Z. SZTYLC (red.), *20 lat Diecezji Toruńskiej. Kościół w służbie Bogu i człowiekowi*, Toruń 2012, s. 15–16.

2 Historię oraz charakterystykę zasobu omawia M. HLEBIONEK, *Okruchy dziejów. Archiwum parafii katedralnej św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty*, [w:] K. KLUCZWAJD, M. WOŹNIAK (red.), *Dzieje i skarby kościoła świętojańskiego w Toruniu. Materiały z konferencji przygot. przez Toruński Oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki w X rocznicę ustanowienia Diecezji Toruńskiej pod patronatem Biskupa Toruńskiego oraz Prezydenta Miasta Torunia (22–23 marca 2002)*, Toruń 2002, s. 405–425.

3 Zob. K. MALISZEWSKI, W. ROZYNKOWSKI (red.), *Jezuici w Toruniu 1596–1996. Materiały konferencji zorganizowanej w Toruniu, 17–23 listopada 1996 r. z okazji Jubileuszu 400-lecia przybycia Jezuitów do miasta*, Toruń 1997.

4 Jego charakterystykę oraz zawartość przedstawia K. CIESIELSKA, *Wstęp do inwentarza grupy zespołów „Akta kościołów i parafii diecezji chełmińskiej”*, Toruń 1973, mps w Archiwum Państwowym w Toruniu.

Poniżej przedstawiamy szczegółowy wykaz teczek, których zasób w sposób bezpośredni dotyczy toruńskich jezuitów:

sygn. 50, *Compendium iuris quo Patres Societatis Jesu possident*, XVIII w.;

sygn. 51, *Księga „Rzeczy godnych pamięci”*, XVII–XVIII w.;

sygn. 52, *Jezuici; likwidacja kolegium*, lata 1618–1785;

sygn. 53, *Majątek pojezuicki*, lata 1784–1830;

sygn. 54, *Inwentarz kościoła w Świerczynkach i tamtejszej rezydencji jezuickiej*, lata 1667–1693;

sygn. 55, *Klaudiusz Aquaviva eryguje sodalicję mariańską przy kolegium jezuickim w Toruniu*, 1606 r.⁵;

sygn. 1119, *Decretum inter Collegium Societatis Jesu Torunense Actores, Atque Magistratum et Communitatem Torunensem Citatos, latum anno Domini 1724*⁶.

Teczki te zasługują na szczegółową inwentaryzację, gdyż już pobieżna lektura ich zawartości wskazuje, że mamy do czynienia z interesującym i ważnym zbiorem do badań nad toruńskimi jezuitami, w tym nad procesem kasaty ich domu zakonnego oraz zmianami zachodzącymi po 1773 r. w ich dawnym kolegium. Nie mamy również wątpliwości, że wątków jezuickich można poszukiwać także w innych teczkach, które obejmują okres ich pobytu w parafii św. św. Janów, chociażby w licznych zbiorach dokumentów, które w inwentarzu zostały określone jako *Zbiór dokumentów staropolskich*.

Dodajmy, że wymieniony zasób to nie wszystkie archiwalia pozakonne, które są przechowywane w tym miejscu. Toruńskie archiwum oczekuje na szczegółowe zainteresowanie historyków. Warto w końcu zwrócić uwagę, że zasób Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej cały czas się powiększa, gdyż spływają do niego nowe źródła, pochodzące przede wszystkim z archiwów parafialnych. Można więc mieć nadzieję, że zwiększy się i zasób archiwaliów poklasztornych.

5 K. KLUCZWAJD, *Skarby toruńskiej katedry*, Toruń 2002, s. 38–39.

6 *Ibidem*, s. 41–42.